

Н. П. Демчик
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ЩОДО ПРИМУСОВОГО ПОВЕРНЕННЯ І ПРИМУСОВОГО ВИДВОРЕННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

© Демчик Н. П., 2016

Досліджено історичні аспекти становлення повноважень органів охорони державного кордону України щодо застосування адміністративно-правових заходів, спрямованих на примусове повернення і примусове видворення іноземців та осіб без громадянства з території України.

Ключові слова: органи охорони державного кордону, повноваження органів охорони державного кордону, державний кордон України, територія України, іноземці, особи без громадянства, примусове повернення іноземців та осіб без громадянства, примусове видворення іноземців та осіб без громадянства.

Н. П. Демчик

ПОЛНОМОЧИЯ ОРГАНОВ ОХРАНЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАНИЦЫ ОТНОСИТЕЛЬНО ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ВОЗВРАЩЕНИЯ И ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ВЫДВОРЕНИЯ ИНОСТРАНЦЕВ И ЛИЦ БЕЗ ГРАЖДАНСТВА: ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ

Осуществлено исследование исторических аспектов становления полномочий органов охраны государственной границы Украины по применению административно-правовых мер, направленных на принудительное возвращение и принудительное выдворение иностранцев и лиц без гражданства с территории Украины.

Ключевые слова: органы охраны государственной границы, полномочия органов охраны государственной границы, государственная граница Украины, территория Украины, иностранцы, лица без гражданства, принудительное возвращение иностранцев и лиц без гражданства, принудительное выдворение иностранцев и лиц без гражданства.

N. P. Demchuk

AUTHORITY OF STATE BORDER GUARD UNITS REGARDING REFOULEMENT AND COMPULSORY DEPORTATION OF FOREIGNERS AND STATELESS PERSON: THE HISTORY OF FORMATION AND THE CURRENT STATE

The historical aspects of the formation of authority of state border guard units of Ukraine regarding the application of administrative and legal measures aimed at the

refoulement and compulsory deportation of foreigners and stateless persons from the territory of Ukraine were investigated.

Key words: state border guard units, authority of state border guard units, state border of Ukraine, territory of Ukraine, foreigners, stateless persons, refoulement of foreigners and stateless persons, compulsory deportation of foreigners and stateless persons.

Постановка проблеми. Державна прикордонна служба України (надалі – ДПС України) в системі захисту національних інтересів України здійснює завдання, якими є забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Для виконання цих завдань органам охорони державного кордону надаються відповідні повноваження: припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України, здійснення прикордонного контролю і пропуску осіб та транспортних засобів через державний кордон, виявлення причин та умов, що призводять до порушень законодавства про державний кордон України, вжиття у межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення тощо. Разом з тим, органи ДПС України як правоохоронного органу спеціального призначення отримали можливості правового впливу на осіб, які порушують порядок перетинання державного кордону та правила перебування в Україні. Це стосується надання їм повноважень щодо застосування адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців та осіб без громадянства залишити територію України всупереч їхньому бажанню та волі, що традиційно належало до повноважень інших органів.

Актуальність теми. Тривалий час застосування заходів адміністративного примусу до іноземців та осіб без громадянства в діяльності органів охорони державного кордону України залишається правовим інструментом їхньої участі у боротьбі з організованою злочинністю та протидією незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів. У 2003–2014 рр. ці органи прийняли близько 37 400 рішень про видворення іноземців-правопорушників. За їхніми зверненнями суди прийняли 251 рішення про примусове видворення іноземців-правопорушників (2014 р. – 248). Рішення про примусове повернення іноземців-правопорушників у 2015 р. суди прийняли відносно 580 осіб (2014 р. – 605, зменшення на 4 %). Вказана правозастосовча практика склалася не одразу і перебуває в процесі трансформації досі.

Це зумовлює необхідність дослідження нормативних положень, що регулюють повноваження органів охорони державного кордону щодо примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства, порядку їх реалізації, а також здійснення ретроспективного аналізу розвитку таких повноважень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із дослідженням повноважень органів охорони державного кордону, вивчали та розробляли такі науковці та практики: Л. В. Бортник, М. М. Литвин, Р. М. Ляшук, А. Ф. Мота, Л. В. Серватюк, В. О. Хома та інші. Історичні аспекти формування та розвитку органів охорони державного кордону України детально розкрито у працях М. І. Кабачинського. Проте історіографія дослідження повноважень органів охорони державного кордону щодо застосування адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців та осіб без громадянства залишити територію України, потребує осмислення.

Мета статті полягає у встановленні закономірностей наділення повноваженнями органів охорони державного кордону щодо примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства на основі ретроспективного аналізу їхньої діяльності.

Викладення основного матеріалу. Конституція України містить положення, відповідно до яких іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами

України [1]. У випадку, якщо іноземець або особа без громадянства перебуває в Україні не на законних підставах, дії таких осіб порушують законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства, суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку, або якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України, до них можуть бути застосовані встановлені чинним законодавством України примусові заходи.

Зокрема, норми Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» встановлюють такі види примусових заходів, які можна застосувати до іноземців та осіб без громадянства, як примусове повернення і примусове видворення [6]. Відповідно до положень Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства під термінами «примусове повернення» та «примусове видворення» слід розуміти систему адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців та осіб без громадянства покинути територію України всупереч їх волі та бажанню [7].

Органи охорони державного кордону уповноважені здійснювати такі дії лише стосовно іноземців та осіб без громадянства, яких вони затримали у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України. Проте така регламентація склалася не одразу.

Уже в княжі часи охороні кордонів держави надавали виняткового значення. Для їх захисту князі вдавалися до масових переселень полонених та людей з інших регіонів. На пізнішому етапі вони давали можливість осісти на небезпечних прикордонних територіях так званим «своїм поганим» – кочівникам, які визнавали залежність від давньоруських князів.

У ті часи охорона кордонів означала, насамперед, захист країни від вторгнення експансивних сусідів і здійснювалася передусім на торговельних шляхах. У таких місцях ставили рухомі вартівні пости та застави, котрі повинні були своєчасно виявляти загрозу. Можливо, що використовувалися й деякі тактичні методи, такі як дозори, засідки, секрети.

Саме за часів Київської Русі оформляється система охорони прикордонної лінії, спрямована на захист головних центрів держави та її внутрішніх (центральної) регіонів від зовнішньої загрози, яка практично без змін проіснувала до XIX ст., закладаються підвалини системи раннього оповіщення стосовно небезпеки ворожого нападу світловими та димовими сигналами від кордону до центру. У цей час визначаються головні завдання прикордонних охоронних структур, що актуальні й донині – вчасно виявити пересування ворожих збройних формувань до державного кордону, попередити метрополію про виникнення безпосередньої воєнної загрози, встановити вірогідні маршрути руху нападників, вступити з ними в бойовий контакт і своїми діями затримати на час, необхідний для розгортання (мобілізації) основних військових сил держави для надання відсічі супротивнику [12, с. 8].

Арабський письменник 70-х років X ст. Ібн-Хаукаль у книзі «Книга шляхів і держав» пише про нашу землю і наших предків часів Русі:

«...Гостей шанують і добре поводяться з чужинцями, що шукають у них оборони; і з усіма, хто в них часто буває, не дозволяють нікому зі своїх кривдити і утискати таких людей. У випадку, як хто скривдить, або притисне чужинця, допомагають й боронять (скривдженого)... Але воюють з ворогом одностайно, поки його не переможуть».

У часи козаччини прикордонна служба запорізьких козаків була налагоджена доволі серйозно і полягала у спостереженнях, проведенні дозорно-розвідувальних дій, повідомленні про порушення кордону, перекритті напрямів руху ворога, його затриманні або відбитті нападу.

Крім того, козаки також примусово видворяли чужинців, переселенців у характерний для тих часів спосіб. Взагалі козаки гостинно приймали всіх чужинців, хто потребував їхнього захисту. Але історії відомі випадки, коли козаки-прикордонники виганяли тих іноземців, що відверто відмовлялися визнавати зверхність Запорізької Січі. А ті слободи, мешканці яких приймали козацьке підданство, жили собі й далі своїм життям.

Дослідження діяльності органів прикордонної охорони на теренах України у княжі часи, у Литовсько-руську добу, в часи Московського царства, у період існування Української Козацької

Держави дає підстави вважати, що загалом вони мали охоронні та воєнно-оборонні повноваження. Мета їхньої діяльності полягала у захисті країни від вторгнення завойовників, а не у видворенні окремих осіб за межі держави.

У період перебування території сучасної України у складі Російської імперії (1709–1917 рр.) органи охорони державного кордону виконували уже правоохоронні функції. На тогочасний Окремий корпус прикордонної варті – орган охорони кордонів – здебільшого поклалися обов'язки боротьби з контрабандною діяльністю. Проте обсяг обов'язків цього органу стосувався також протидії незаконному перетинанню державного кордону і нагляду за дотриманням відповідного режиму поблизу державного кордону. «На обов'язностях чинов ОКПС лежить:

1. Не допускать водворения товаров или иных предметов из-за границы незаконными путями и способами.

2. Не допускать перехода границы незаконными путями и способами.

3. Задерживать товары и иные предметы, означенные в пункте 1, а равно лиц, переходящих границу в нарушение пункта 1, а равно лиц, переходящих границу в нарушение пункта 2, и немедленно доставлять, в упомянутых случаях, товары, предметы и лица в надлежащие таможенные учреждения...» (стиль та мова збережені – Н Д.) [11, с. 333].

Тобто зміст повноважень органів охорони кордонів полягав у затриманні осіб (можна припустити, що це були іноземні громадяни), які перетинали державний кордон незаконними способами (не в установлених пунктах пропуску, без наявності відповідного дозволу), з подальшим направленням їх до установ, де вже вирішувалася доля «незаконних мігрантів». У той час за перехід кордону не в установлених пунктах накладався штраф у розмірі 15 руб.

У 20-ті – до середини 30-х років ХХ ст. на території Західної України (Волинське воєводство), землі якої в той час були підпорядковані Польській Республіці (Другій Речі Посполитій), діяв орган, який забезпечував охорону державних кордонів – Корпус охорони прикордоння (далі – КОП). Основні напрями діяльності КОП були визначені Наказом Міністерства внутрішніх справ про його утворення від 12 вересня 1924 р. Згідно із документом першочерговими функціями новоствореного формування були:

– призупинення нелегальних порушень кордону;

– боротьба із контрабандою;

– охорона державних знаків;

– співпраця з військовими частинами і місцевою адміністрацією у сфері забезпечення обороноздатності Польщі;

– зміцнення польського елемента у східних воєводствах Речі Посполитої [16, с. 11].

Система здійснення охорони полягала у постійному патрулюванні та спостереженні прикордонної та тилової зон, перевірці документів і затриманні осіб, запідозрених у здійсненні митних (прикордонних) злочинів. Під час проведення спостереження до уваги брали не лише факти нелегального перетину кордону, а й прикордонної смуги, яка встановлювалася завширшки 30 км від лінії міждержавного кордону. Відбувалися заходи виселення із цієї території на постійне місце проживання до населених пунктів Польщі зі здійсненням перевірки осіб, яких виселяли, щодо деяких питань, а саме:

– приналежності чи ймовірної приналежності коли-небудь до російського громадянства (радянського);

– німецького громадянства;

– набуття права на володіння власністю та документів, які її підтверджують, найменування осіб, які реалізують право власності сьогодні;

– складу сім'ї та місця її перебування тощо.

Крім того, брали до уваги, чи немає жодних перешкод для повернення виселеної особи до попереднього місця проживання. Такі заходи здійснювалися, щоб не допустити осіб, виселених із прикордонної смуги, до роботи на розвідку ворожої сторони, особливо радянської [8, с. 81–86, с. 83].

КОП здійснював активну діяльність, щоб запобігати та виявляти нелегальні перетини польсько-радянського кордону. Осіб, затриманих під час нелегального перетину кордону із Радянського Союзу до Польщі, підрозділи КОП скеровували до відповідних адміністративних органів влади з метою вживання відповідних заходів. Найпоширенішим було повернення нелегалів із Польщі до Радянського Союзу, яке здійснювалося протягом декількох годин. Наприклад, затримані на території, підконтрольній бригаді КОП 7 лютого 1925 р. о 6³⁰ год К. Кузинюк, М. Войтерук та М. Коваль були виселені до СРСР до 23⁰⁰ того ж дня [8, с. 34].

Повноваження органів охорони державного кордону, що функціонували на радянській території, стосувалися боротьби з бандитизмом, контрабандою та шпигунством.

У період Другої світової війни на прикордонні війська покладалося виконання суто військових завдань:

- знищення дрібних груп ворога, що проникали в тил діючих частин;
- надання допомоги військовому командуванню у підтриманні порядку на основних фронтових комунікаціях;
- проведення контрольно-пропускної та загороджувальної служби [10, с. 164].

У повоєнний період прикордонні війська наділені були повноваженнями щодо застосування затримання особи, проведення особистого огляду й огляду речей, а також вилучення речей та документів. На території України такі повноваження остаточно були закріплені у Кодексі Української РСР про адміністративні правопорушення 1984 р.

Після проголошення незалежності Україна зіткнулася із проблемою нерегульованої міграції. Якщо у 1991 р. органи охорони державного кордону затримали 885 порушників кордону, з яких 148 були незаконними мігрантами, то уже у 1994 р. було затримано 20529 порушників кордону, з яких 11444 були незаконними мігрантами [11, с. 9.]. Посадові особи прикордонних органів мали право здійснювати адміністративне затримання іноземних громадян і осіб без громадянства, які порушили державний кордон України, за відсутності достатніх підстав для порушення проти них кримінальних справ, а якщо щодо цих осіб прийнято у встановленому порядку рішення про передавання їх прикордонним органам суміжної держави, за санкцією прокурора затримувати цих осіб на час, необхідний для їх передавання [3].

Крім того, згідно із ч. 17 ст. 7 Закону України «Про Прикордонні війська України», прикордонні війська України мали право у випадках і в порядку, встановлених законодавством України, не допускати в'їзду в Україну іноземних громадян, а також виїзду з неї громадян України та іноземних громадян.

У 2003 р. Прикордонні війська України трансформуються у правоохоронний орган спеціального призначення – Державну прикордонну службу України. Необхідність такого реформування органу охорони державного кордону була пов'язана із тим, що Україна вибрала євроінтеграційний курс, що зумовило приведення українського законодавства до вимог та стандартів Європейського Союзу.

Не зупиняючись на дослідженні змісту правових новацій того часу щодо реформування військової структури, що здійснювала охорону державного кордону, в правове утворення, потрібно розглянути механізм протидії адміністративним правопорушенням вказаними органами.

22 вересня 2011 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Відповідно до положень зазначеного Закону посадові особи ДПС України, у передбачених законодавством випадках, мають право приймати рішення про видворення іноземців та осіб без громадянства за межі території України.

21 травня 2012 р. затверджено Інструкцію про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства. Саме положення цієї Інструкції визначають повноваження та порядок дій посадових осіб органів охорони державного кордону під час прийняття рішень про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства, їх документування та здійснення заходів із безпосереднього примусового повернення та примусового видворення за межі України.

З 2012 р. дотепер органи охорони державного кордону керуються цією Інструкцією. Розглянемо детальніше їхні повноваження у цій сфері.

У визначених законодавством України випадках іноземці можуть бути примусово повернуті в країну, де вони народилися, проживали раніше, або з якої вони прибули, лише на підставі рішення органів охорони державного кордону про примусове повернення або примусове видворення на підставі винесеної за їхнім (прикордонних органів) позовом постанови адміністративного суду про примусове видворення.

Органи охорони державного кордону України можуть прийняти таке рішення щодо іноземців у випадку, якщо дії останніх:

- порушують законодавство України про правовий статус іноземців та осіб без громадянства;
- суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку.

Крім того, ще однією підставою примусового повернення іноземців за межі України є випадки, коли це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України та інших осіб, які проживають в Україні.

Аналізуючи повноваження органів охорони державного кордону щодо примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства, потрібно розуміти і розрізнити значення понять «примусове повернення» та «примусове видворення».

Примусове видворення передбачає виконання певних дій щодо: виявлення порушника, поміщення його в пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, документальне оформлення примусового видворення, подальше супроводження іноземця до пункту пропуску через державний кордон України чи до країни походження. Основною відмінністю цих процесів є те, що примусове видворення, на відміну від примусового повернення, здійснюється на підставі постанови адміністративного суду, яку виносить суд за позовом органів охорони державного кордону.

Іноземці, які відповідно до рішення суду підлягають примусовому видворенню за межі України, відшкодовують витрати, пов'язані з видворенням, в установленому законом порядку. Якщо зазначені особи не мають коштів для відшкодування витрат, пов'язаних із видворенням їх за межі України, видворення здійснюється за рахунок державного бюджету.

А примусове повернення означає виїзд іноземця з України за рішенням органів охорони державного кордону і застосовується лише щодо тієї категорії іноземців, які затримані у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України. Про таке рішення та підстави його прийняття повідомляє протягом 24 годин прокурор з оформленням відповідних документів, доведенням до іноземця, що він зобов'язаний добровільно виїхати з України у визначений у рішенні строк, та здійсненням подальшого контролю за виконанням іноземцем цього зобов'язання.

Рішення про примусове повернення з України іноземця або особи без громадянства готує у двох примірниках посадова особа органу охорони державного кордону і затверджує начальник. Потім про прийняття рішення повідомляє прокурор (за територіальністю) з вказанням підстав для прийняття такого рішення. Один із примірників рішення про примусове повернення негайно видається іноземцю, стосовно якого воно прийнято. Інший примірник залишається в органі, який його прийняв.

Іноземець зобов'язаний самостійно залишити територію України у строк, зазначений у рішенні про примусове повернення.

Примусове повернення чи примусове видворення іноземця за межі України здійснює орган, який прийняв або ініціював відповідне рішення.

Ухвалення Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства вперше закріпили повноваження органів охорони державного кордону щодо примусового повернення іноземців та осіб без громадянства.

Висновки. Аналіз повноважень органів охорони державного кордону, від початку формування української державності до сьогодні, свідчить, що повноваження із застосування адміністративно-правових заходів, спрямованих на примушування іноземців та осіб без громадянства залишити територію України всупереч їхнім бажанням та волі, в прикордонників з'явилися не так давно.

У княжі часи, у Литовсько-руську добу, у період існування Української Козацької Держави, повноваження органів охорони державного кордону були охоронними та воєнно-оборонними. У той час мета їхньої діяльності полягала у захисті країни від вторгнення завойовників, а не у видворенні окремих осіб за межі держави.

У період перебування території сучасної України у складі Російської імперії (1709–1917 рр.) органи охорони державного кордону виконували специфічні правоохоронні функції. На Окремий корпус прикордонної варти, що діяв тоді, здебільшого покладалися обов'язки боротьби з контрабандною діяльністю.

Щодо Корпусу охорони прикордоння, який функціонував у 20-ті – до середини 30-х років ХХ ст. на території Західної України (Волинське воєводство), то посадові особи цього органу наділялися повноваженнями щодо примусового повернення та примусового видворення іноземців за межі території держави.

У період Другої світової війни на прикордонні війська покладалося виконання суто військових завдань.

У часи перебування України у складі Радянського Союзу органи охорони державних кордонів також не мали повноважень щодо примусового повернення і примусового видворення іноземців та осіб без громадянства.

Сьогодні органи Держприкордонслужби України наділені відповідними повноваженнями, що пов'язано із дією Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства. Вказані нормативно-правові акти визначили обсяг повноважень органів охорони державного кордону щодо застосування примусового повернення або примусового видворення до іноземців, яких затримано у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України.

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/> 2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X / Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 1122. 3. Закон України «Про Прикордонні війська України» від 04.11.1991 № 1779-XII / Закон втратив чинність на підставі Закону № 661-IV (661-15) від 03.04.2003, ВВР, 2003, № 27, ст. 208. 4. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 № 661-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 27, ст. 208. 5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про Державну прикордонну службу України»» від 03.04.2003 № 662-IV / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 27, ст. 209. 6. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 № 3773-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 19–20, ст. 179. 7. Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України «Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства» від 23.04.2012 № 353/271/150. 8. Бортник Л. В. Механізм здійснення охорони державної межі Корпусом охорони прикордоння на території Волинського воєводства із середини 1920-х до середини 1930-х рр. / Історичні студії, 2013. – С. 81–86. 9. Бортник Л. В. Особливості боротьби корпусу охорони

прикордоння із нелегальним перетином польсько-радянського кордону на проміжку Волинського воєводства / Наукові випуски. – С. 33–37. 10. Кабачинський М. І. Історія кордонів та Прикордонних військ України: монографія. – Хмельницький: Видавництво Хмельницької міської друкарні, 2000. – 216 с. 11. Кабачинський М. І. Історія охорони кордонів України (Випуска з правил про Окремий корпус прикордонної стражі): монографія. – Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, 2005. – 355 с. 12. Мота А. Ф. Історичні аспекти розвитку процесуальних повноважень Державної прикордонної служби України в протидії адміністративним правопорушенням / Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 289–295. 13. Моця Б. О. Формування та розбудова структур прикордонної варту на території України (кінець IX – початок XX ст.): автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. – Чернігів, 2010. – С. 22. 14. Січинський В. Чужинці про Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/resource/scarbnicya/chuzhinci/indexf.html>. 15. Сушинський Б. Козацькі вожді України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavu/30886-van-bryuhovetskiy-koshoviy-getman-getman-lvoberejno-ukrani.html>. 16. Юрчук Л. В. Репрезентивні органи польської влади в боротьбі проти українського національно-визвольного руху у прикордонних повітах Волинського воєводства (1921–1939 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук: 20.02.22 / Юрчук Л. В. – Львів, 2010. – 23 с. 17. Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона 1890–1907 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru>

REFERENCES

1. Konstytutsiya Ukrayiny: Zakon vid 28.06.1996 254k/96-VR (Iz zminamy, vnesenymy z-hidno iz Zakonom 742-VII vid 21.02.2014) [Konstytutsiya Ukrayiny Zakon vid 28.06.1996 254k/96-VR Iz zminamy, vnesenymy z-hidno iz Zakonom 742-VII vid 21.02.2014]; [Elektronnyy resurs] / Verkhovna Rada Ukrayiny. – Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya vid 07.12.1984 8073-X [Kodeks Ukrayiny pro administratyvni pravoporushennya vid 07.12.1984 8073-X] // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayins'koyi RSR (VVR) 1984, dodatok do 51, p.1122. 3. Zakon Ukrayiny «Pro Prykordonni viys'ka Ukrayiny» vid 04.11.1991 1779-XII [Zakon Ukrayiny Pro Prykordonni viys'ka Ukrayiny vid 04.11.1991 1779-XII] / Zakon vtratyv chynnist' na pidstavi Zakonu № 661-IV (661-15) vid 03.04.2003, VVR, 2003, № 27, p. 208. 4. Zakon Ukrayiny «Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrayiny» vid 03.04.2003 661-IV [Zakon Ukrayiny Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrayiny vid 03.04.2003 661-IV]. / Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2003, № 27, p.208. 5. Zakon Ukrayiny Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrayiny vid 03.04.2003 661-IV [Zakon Ukrayiny «Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrayiny» vid 03.04.2003 661-IV] / Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2003, № 27, p. 208. 6. Zakon Ukrayiny Pro pravovyy status inozemtsiv ta osib bez hromadyanstva vid 22.09.2011 3773-VI [Zakon Ukrayiny Pro pravovyy status inozemtsiv ta osib bez hromadyanstva vid 22.09.2011 3773-VI] / Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR), 2012, 19–20, p. 179. 7. Nakaz Ministerstva vnurishnikh sprav Ukrayiny, Administratsiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny, Sluzhby bezpeky Ukrayiny Pro zatverdzhennya Instruksiyi pro prymusove povernennya i prymusove vydvorennya z Ukrayiny inozemtsiv ta osib bez hromadyanstva vid 23.04.2012 № 353/271/150 [Pro zatverdzhennya Instruksiyi pro prymusove povernennya i prymusove vydvorennya z Ukrayiny inozemtsiv ta osib bez hromadyanstva]. 8. Bortnyk L. V. Mekhanizm zdiysnennya okhorony derzhavnoyi mezhi Korpusom okhorony prykordonnya na terytoriyi Volyns'koho voyevodstva iz seredyny 1920-kh do seredyny 1930-kh rr. [Mekhanizm zdiysnennya okhorony derzhavnoyi mezhi Korpusom okhorony prykordonnya na terytoriyi Volyns'koho voyevodstva iz seredyny 1920-kh do seredyny 1930-kh rr]. / Istorychni studiyi, 2013. – P. 81–86. 9. Bortnyk L. V. Osoblyvosti borot'by korpusu okhorony prykordonnyaiz nelehal'nyim peretynom pol's'ko-radyans'koho kordonu na promizhku volyns'koho voyevodstva [Osoblyvosti borot'by korpusu okhorony prykordonnyaiz nelehal'nyim peretynom pol's'ko-radyans'koho kordonu na promizhku volyns'koho voyevodstva] / Naukovi vypysky, pp. 33–37. 10. Kabachyns'kyu M. I. Istoriya kordoniv ta Prykordonnykh viys'k Ukrayiny: Monohrafiya. [Istoriya kordoniv ta Prykordonnykh viys'k Ukrayiny Monohrafiya.]. – Khmel'nyts'kyy: Khmel'nyts'koyi mis'koyi

drukarni Publ, 2000. – 216 p. 11. Kabachyns'kyy M. I. Istoryiya okhorony kordoniv Ukrayiny (Vypyska z pravyl pro Okremyy korpus prykordonnoyi strazhi): monohrafiya. [Istoryiya okhorony kordoniv Ukrayiny Vypyska z pravyl pro Okremyy korpus prykordonnoyi strazhi: monohrafiya]. – Khmel'nyts'kyy: Vydavnytstvo Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny im. B. Khmel'nyts'koho Publ, 2005. – 355 p. 12. Mota A. F. Istorychni aspekty rozvytku protsesual'nykh povnovazhen' Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny v protydyi administratyvnykh pravoporushennyam [Istorychni aspekty rozvytku protsesual'nykh povnovazhen' Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny v protydyi administratyvnykh pravoporushennyam]. / Universytet-s'ki naukovi zapysky, 2007, № 4 (24), pp. 289–295. 13. Motsya B. O. Formuvannya ta rozbudova struktur prykordonnoyi varty na terytoriyi Ukrayiny (kinets' IKh – pochatok KhKh st.): avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovoho stupenya kandydata istorychnykh nauk [Formuvannya ta rozbudova struktur prykordonnoyi varty na terytoriyi Ukrayiny kinets' IKh – pochatok KhKh st.]. – Chernihiv, 2010, 22 p. 14. Sichyns'kyy V. Chuzhyntsi pro Ukrainu. [Chuzhyntsi pro Ukrainu]. [Elektronnyy resurs]. – Available at: <http://zounb.zp.ua/resource/scarbnicya/chuzhinci/indexf.html>. 15. Sushyns'kyy B. Kozats'ki vozhdі Ukrayiny. [Kozats'ki vozhdі Ukrayiny]. [Elektronnyy resurs]. – Available at: <http://westudents.com.ua/glavy/30886-van-bryuhovetskiy-koshoviy-getman-getman-lvoberejno-ukrani.html>. 16. Yurchuk L. V. Represyvni orhany pol's'koyi vlady v borot'bi proty ukrayins'koho natsional'no-vyzvol'noho rukhu u prykordonnykh povitakh Volyns'koho voyevodstva (1921–1939 rr.): avtoref. dys. kand. ist. nauk: 20.02.22. [Represyvni orhany pol's'koyi vlady v borot'bi proty ukrayins'koho natsional'no-vyzvol'noho rukhu u prykordonnykh povitakh Volyns'koho voyevodstva 1921–1939 rr.]. / Yurchuk L. V. – L'viv, 2010. – 23 p. 17. Ёntsyklopedycheskyy slovar' F. A. Brok-hauza y Y. A. Efrona 1890–1907. [Ёntsyklopedycheskyy slovar']. [Elektronnyy resurs]. – Available at: <http://dic.academic.ru>